

Hangi İلمي Ariyoruz?

Nureddin Yıldız'ın Âsiye Olmak (13.) dersidir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.

Kur'an-ı Kerim'den herhangi bir konuyu anlamadan önce ilmin aslı olan Kur'an'ı anladığımızı, anlamaya çalıştığımızı perçinlememiz gerekir. İnsan ne yapmakta olduğunu öncelikle kendi kavramadan yol almaya kalkarsa yuvarlanıp gitmek ile başıboşluk arasında durmayacağını da bilemez.

Yaşadığımız çağda insanlar ilmi, Âdem aleyhisselamdan beri hiçbir nesle nasip olmayacak kadar bol ve kolay bulabiliyorlar. İlim, bizim zamanımızda çok bol ve kolay alınabilmekte, öğrenilebilmektedir. Şeriatımızın ilimlerinde de beşerî bilimlerde de durum böyledir. Amazon nehrinin nerede olduğu sorusunu küçük çocuktan yetişkin bir büyüğe kadar her yaşta insan birkaç saniye içerisinde bilgiye başka ayrıntılarıyla birlikte erişerek cevaplayabilir.

Bu iki yüz sene önce dünyanın herhangi bir yerinde, hiçbir eğitim müessesesinde mümkün olmayacak hızda ve kolaylıkta bir imkândır. Şeriat ilimlerimizin tahsilinde de gelişme böyledir. Yüzyıllar öncesinden örneğe de gerek yoktur; bugünden otuz sene önce miras ilmi okuduğumuz sıralarda, ölen bir babanın malının ailesine nasıl taksim edileceği anlatılan derste örnekler ve problemler üzerinde çalışırken şimdiye kıyası mümkün olmayacak büyüklükte bir farklılık söz konusuydu. Günümüzde bir miras sorusuyla karşılaşıldığında, henüz soru tamamlanmadan bilgisayar yardımıyla hesapları önümüze sıralıyor ve her şeyi saniyesinde öğrenebiliyoruz.

Bir konuda âlimlerin görüşlerini öğrenebilmek için ilgili kitabın olduğu yere ulaşip kitabı bulmak, içinden bölümü seçmek vb. aşamaları sıralamak belki günler tutuyordu ancak şimdi bilgisayar veya internet teknolojisi, ilk âlimden bugün yaşayan son âlime kadar kimin-ne zaman-ne dediğini saniyesinde önümüze getirebiliyor. Herhangi bir insanın cep telefonunda bile sayısız Kur'an okuyuşu, onlarca tefsir ve hadis eseri bir tık zahmetle ulaşılabilir durumdadır. Netice olarak vardığımız noktada ilim, insanlığın başladığı günden beri hiç olmadığı seviyede erişimi mümkün ve hızlı hâle gelmiştir.

Peki, ilim elde etme kolaylığı ilme olan talebin de aynı oranda bollaşmasını sağlamış mıdır? Günümüzde söz konusu bolluk ve kolaylıktan Müslümanlar da istifade ediyorlar, hamd olsun. Ancak kolayca ulaşılabilen bir ayetin onlarca tefsirinin ne dediğinin anlaşılabilmesi, anlaşılmanın hayatımızda görülebilmesi de mümkün oluyor mu? **Günümüzde ilim bol ve kolay; takva da bollaştı mı? Kur'an ilimlerine ulaşmak kolaylaştı ama ulaşılan ilmin uygulanması da aynı oranda izlenebilir mi üzerimizde?** Yoksa ilim bollaşıp kolaylaştıkça bugün geldiğimiz noktada insanlar -bol ve kolay buldukları için- tarihî değer veya buluntu gibi mi kullanıyorlar ilmi?

Şayet Rabbimiz, biz kullarına tam adaletle hükmedecek ve hakkımızdaki kararını en ufak haksızlık olmaksızın verecekse ki buna kesinlikle iman ederiz, bizden önceki ilim heveslilerinin şimdikiyle kıyaslanamayacak denli zor ve yoğun şartlarda, türlü engeller karşısında peşinden koştukları ilme bizim kolayca erişebilmemizin, onlar kadar bile hevesli olmayışımızla izahı mümkün değildir. Bereketin, bugün bizim elimizdeki dijital imkânlar ve bolluklarla ilgisi yoktur. Bunun içindir ki elinde diplomalar ve sertifikalar bulunduran yığınlar hâlinde olmamız gerçeğine karşın ilmimizden pratik anlamda (takva) istifade edemiyoruz. Yokluk şartlarında Kur'an öğrenenler öğrendiklerinin yolunda canlar verebildiler, Kur'an onlara Allah korkusuyla yaşama terbiyesini verdi. Şimdi beş dakikada âlim olabilme fırsatlarının çokluğu ise yürekte aynı heyecanı maalesef oluşturmuyor.

*

Bu mukaddimenin ardından Kur'an-ı Kerim hakkındaki bilgileri öğrenmekle ve Tahrim suresini anlamakla ne kastettiğimizi, bilsek ne olacağımızı ve bilmesek olabilecekleri anlamaya da adım atıyoruz. Tahrim suresini öğrenmeye girişirken ana hatlarıyla 10 hususun altını çizerek anlama fırsatı

bulabileceğiz. Bu iki sahifelik mübarek sureyi öğrendiğimizde Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in şahsiyeti, aile hayatı ile ilgili bilgilerimiz olacağı gibi Allah Teâlâ'nın aileyi cehennemden korumakla alakalı emrini de öğrenmiş olacağız. Cihadın bir mükellefiyet konusu oluşu, firavunu, Nuh aleyhisselamın ve Lut aleyhisselamın eşlerini kötülerin örneği sadedinde ele alıp iyiliğin temsilcisi olarak da Âsiye'yi zikredeceğiz.

Yalnızca iki sayfalık bu küçük süre dâhilinde bile birçok konuya temas edebilecek, hayatımızı anlamlı yaşayabilmek yolunda büyük mesafeler kat etme talihine ulaşabileceğiz. Fakat öğrendiklerimizin sonuçlarını kendi üzerimizde de görme azminde olmamız gerekir. Bu dersleri değerlendiren bir hanım kız, ayet-i kerimelerin tahliliyle öğreneceğimiz kavramları ve konuları hayatında daha izlenebilir, bakışında daha görülebilir ve etkisi hissedilir hâle getiremiyorsa öğrenimde de problem var demektir. Derslerin sonrasında zihinlerimiz tıpkı sulandıktan sonra büyüyen bir çiçek misali canlanmalı, tefekkürünü artırmalıdır.

Tahrim suresinden sonra bir hanım kızın ümmetine dair düşünceleri artmalı, Lut aleyhisselamın kıssasından ibretler alarak mücadeleye gücünü yükseltmiş olmalı, Âsiye ve Meryem'den dersler çıkararak kendini çeyiz toplayıp evlenmekten ve telefonla muhabbet etmekten ibaret hayatı olan biri yerine koymaktan vazgeçen ufuk genişliğine erişmelidir. Bu bakış zenginliği kişiyi sıradanlıktan çıkarıp ümmetinin örneği konumundaki Âsiye hedefine ulaştırır.

*

Aranan ilim (türü) nasıl bir şeye benzemektedir?

Günümüzden elli sene önceki İstanbul-Fatih Camii'nde bir erkek gencin namazda ellerini göğsünün üzerine koyarak kıyamda durduğu görülse acaba neler olurdu? İnsanlar onun yanında namaz kılmaz, casus mu yoksa abdestsiz biri mi olduğunu tartışır ve ellerini göğüs üzerine koymasının batıl oluşuyla ilgili konuşurlardı. Kim ona rastlarsa mikroplu birinden kaçır gibi uzağından dolanırdı.

Bu tepki, ellerini göğüs üzerinde bağlayana gösterilen aksilik, adeta gâvur mezhebe müntesip biriymiş gibi gösterilen refleks kesinlikle yanlıştır. Dinimizde Ebu Hanife kimse Ahmed bin Hanbel de odur.

Bugünse camilerde insanlar ellerini rahatlıkla göğüs üzerine koyarak namaza durabiliyorlar. Kaldı ki isterse başının üzerine koysun, kimsenin bunu batıl olmakla itham edebileceği yoktur. Günümüzdeki manzara elli sene öncenin durumundan farklıdır.

Aradaki farkı vurguluyoruz ancak altını çiziceğimiz husus 'dün böyleydi, bugün böyledir' demekten ibaret değildir. Elli sene önceki namaz kılanlar ellerini göbük altında bağlamayı öğrendiklerinden öyle yapıyorlardı, yaptıkları yanlış bile olsa ahirette mesul tutulmayacaklardı çünkü Allah âlimlere sormayı, öğrendiklerini uygulamayı emretmişti. Yani ilerleyip gelişen süreç doğaldı. Bugün herkesin ortasında, elli sene önce tamamen yabancı ve 'yanlış' karşılanacak el bağlama usulünü uygulayan biri, yine toplumumuzda genellikle 'yanlış' sayılan ayak açma şekillerinden birini uygulasa bunu bir hoca efendinin önünde "namaz böyle kılınır" diye öğrendikleri için mi yapmaktadırlar yoksa televizyonda gördükleri harem-i şerif sahnelerini ezbere kopyalamakta mıdır? Diğer bir söyleyişle yaşadıkları toplum içinde 'yenilik yap, dikkat çek' şeklinde özetlenebilecek bir şeytan taktiğine mi kapılmışlardır? Bu gençlerin uygulamakta oldukları şey, televizyondan öğreniverdikleri bir 'yenilik' midir yoksa toplumdan gelenek olarak hasbelkader öğrendikleri şeyi aşmak arzusuyla şeriatın temel kitaplarında geçen bilgilerle dini yaşamak için merakla öğrenip tatbik ettikleri midir?

Şayet cevap ikinci şık ise bu hamd edilecek bir durumdur. Neticede ortada şeriatımızın kaynaklarını araştırarak varılmış bir sonuç uygulanmaktadır, Allah razı olsun böyle yapandan, demekten başka yapılacak şey yoktur. Fakat uygulamayı sırf gördüğü bir medyatik yenilikten, camide parazitlik yapıp

dikkat çekme gayretinden ötürü yapıyorsa bu kişininki ile diğer örnek aynı sonuca çıkmaz, aynı noktadan hareket etmedikleri gibi.

Bu konuya namazda ellerin nasıl bağlanacağı meselesini izah için değinmiş değiliz. Açıkçası, namazda elleri bağlamanın namazla direkt ilgisi de yoktur. El bağlamak namazın heyetindedir, yani görüntüsü ile ilgidir. Bir Müslüman, elbette yapmaz ama ellerini arkasına koyarak namaz kılsa dahi namazı bununla bozulmaz. Ellerini göbük altında bağlayan biri bir santim aşağıya elini kaydırsa bunun da namazın dinamiğiyle ilgisi yoktur. Fakat sabah namazının kendisi bizatihi din manasına gelecek ağırlıkta bir konudur. Müslümanlar arasında, medyatik etkilenme düzeyinde kalan tavırlarla 'ciddi' aykırılıklarda sabit kalan birilerinin söz konusu sabah namazı hassasiyeti olduğunda, ayrıntılarda gösterdiği ciddiyeti gösterememeleri büyük bir çelişkidir.

Hâlbuki eli bağlama ve ayakları açma şeklinde gösterilen hassasiyet, özen, itina, inat ve sabır hiçbir şekilde kıyamet günü 'iyi Müslüman' olarak dirilebilmekle ilgili değildir; iyi Müslümanlıkla alakalı olan, namazın kendisine hassasiyettir.

Öyleyse el bağlama ile örneklendirdiğimiz detay hassasiyeti, Peygamber aleyhisselamın öyle yaptığından ileri gelen bir özenle meydana çıksaydı aynı peygamberin namazın el bağlamasından öte bizatihi kendisi üzerinde yoğunlaşmış itinasıyla da ilgili olması gerekirdi. Çünkü aynı peygamber, sabah namazı için camiye gelmeyenlerin evini yakmayı düşündüğünü de söylemiştir. Ne hikmettir ki kaynaklarda yalnızca namaz kılma şeklinin toplumda parazit olarak algılanacak biçimlerini görmüşse burada bir çelişkidenden de söz edilebilir.

Bütün Süleymaniye kütüphanesinin tek bir cep telefonuna sığabildiği ve her isteyeninin cebinde taşıyarak istediği yere binlerce kitapla birlikte gidebildiği bir kolaylık zamanında yaşayan bizler, ilim ve okumak eylemlerinden bilgi hamallığı mı anlıyoruz? Allah bizi ne kadar çok bileceğimiz-bildiğimiz ölçüsü üzerinden mi değerlendirecektir yoksa bildiklerimizle ne kadar amel ettiğimizle mi? Elbette amel etmek ve uygulamak üzerinden değerlendirileceğiz. Öyleyse bilgilerimizle ne yapacağımız, onları öğrendikten sonra nereye koyacağımız da hayatı derecede önemli bir soru(n)dur.

Dünyamızda bilgi ve bilmek artık belli eğitim müesseselerine gitmeye bile gerek kalmadan, uzaktan halledilebilecek derecede kolaydır. Uzaktan eğitimle mezun olan öğrenciler, ibretlik bir detaydır ki diplomalarını almaya kendileri gitmemektedirler, postayla ellerine ulaşmaktadır diplomaları. Diploma için bile eğitim yerine gidilmeyebiliyor. Bu seviyede kolaylık söz konusudur.

*

Buraya kadar sözünü ettiklerimizin ardından konumuz minvalinde bazı kuralları hatırlamalı ve istikametimizi koruyabilmek uğrunda titizlikle muhafaza etmeliyiz.

1- İlim, kelime-i tevhidi söyledikten sonra yapılabilecek en büyük amellerden biridir. İlim ibadettir; namaz, oruç, hac gibidir ve cihattır.

2- Talebe nasıl ki namazın farzlarını yerine getirmedeğinde Allah'tan namazın ne sevabını ne bereketini alamaz, bilakis sözgelimi abdestsiz namaz kılmak sebebiyle büyük vebal altında kalır, ilim de madem ki ibadettir ve Allah için yapılır, ilmin de şartları yerine getirilerek uygulanması mecburîdir. İlim öğrenme Allah için olmalı, diploma ve şöhret ya da benzeri başka araçlar-gerekçeler sebebiyle ilme azmedilmemelidir.

3- İlim amel için olacaktır: Öğrenilen, pratiğe dökülecektir. Bir ayrıntıyı öne çıkarmalıyız: Mesela bir kitaptaki on konudan birini öğrendiğimizde, uygulama ve amel etme aşamasına geçmek için konuların tamamlanmasını bekleme mazeretimiz de ortadan kalkmış olur. Pratiğe dökülmesi gereken ilim için 'hele bir kitap bitsin de' gibi bahane ileri sürülemez. Azı uygulamaya koyulmayan biri çoğu ele geçirdiğinde de hiçbir şey yapmayacaktır. Çünkü çatalına bir lokma geldiğinde onu yememiş, diğer

lokmaların hepsini çatalında görmeyi istemiştir. Yemekte hepsini ağızımıza doldurduktan sonra çiğnemeye başlamak diye bir kural yoktur; çatala gelen lokma yenir yani faydaya dönüştürülür.

Bugün bir ayet öğrenildiğinde onu uygulamalı, çiğneyerek kanda hücreye dönüştürülmelidir. İyice hazmedilen bir ayet, öğrenme arzumuz için ikinci ayeti çağıracaktır. Ashab-ı kiramın yetiştirme usulü böyledir. Her gün inen yeni bir ayeti almış ve evlerine götürmüş, bakkaldan aldıkları peyniri tüketip faydalı hâle getirircesine istifade etmişlerdir. Ertesi gün de yeni bir taneyi alıp uygulamaya koyulmuşlardır.

İlim pratiğe yansımalıdır, depoda bekletilen bilgiye ilim denmez. Bilgisayar diskleri gibi doldurulmuş zihinler 'ilim sahibi zihin' olarak nitelenemez. İlim için süs ve hediyelik eşya dükkânı benzeri yakıştırmaya kabul edilemez, o peynirci dükkânı gibi hemen faydaya dönüşecek bir vasıfta olmalıdır. Günün birinde uygulanmak üzere değil, alınır alınmaz pratiğe yansıyacak ilim edinilmelidir.

Bazen bakılır ki 'okumuş' insan, 'okumamış' olan kadar mesela namazına hassasiyet göstermez. Okumamış, hayatında kalem tutmamış biri ezan okununca hemen hareketlenir ve namaza koşar ama hafız, okumuş, ilahiyat mezunu biri sanki ona da ezan okunmamış gibi tepkisiz kalır. İşte bunun sebebi çok lokmayı çatalda toplamadan yememe tavrı sebebiyle boğulmaktır. Diğerinin çatalında tek lokma var; namaz kılmayanın cehenneme gireceği bilgisini duymuş ve faydaya dönüştürmüştü. Bu yandaki ise 'sonra' uygulamaya programlı olarak doldurmuş, doldurmuş... nefes alamadığı için de hazmedemiyor.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ. وَصَلَّى اللّٰهُ وَسَلَّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَىٰ اٰلِهِ وَصَحْبِهِ اَجْمَعِيْنَ.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.